

Södertörns högskola | Institutionen för livsvetenskaper
Examensarbete 15 hp | Utbildningsvetenskap avancerad nivå|
Höstterminen 2010

"Jag ser det som ett smörgårdsbord"

En studie om två olika läs- och skrivutvecklingsmetoder

Av: Cathrine Agerlo
Handledare: Christina Rodell-Olgac

Abstract

Title: I see it as a "smorgasbord" – A study of two different development methods of reading and writing

Author: Cathrine Agerlo

Supervisor: Christina Rodell-Olgac

Autumn term of 2010

In this study I have compared two different development methods of reading and writing. I have done this by interviewing five first grade teachers in elementary schools and it is based on qualitative research interviews. The aim of the study was to immerse myself in which methods these five teachers describe that they have used. They got to describe how they work and how they have taught the students to read and write.

I have investigated if the teachers think that the computer is a good tool. The investigation also shows if the teachers believe that the students' writing skills deteriorate if they can use the keyboard instead.

I came to the conclusion that four of the teachers used Arne Trageton's method (2005) which means that the students learn how to write by using to computer. One of the teachers mostly used Ingvar Lundberg's method (2010) in the student's development of reading and writing, which means that the students learn how to write. All five teachers think that there is no perfect method (instead of development methods of reading and writing). Everyone of them believes that it is up to the teacher to choose the method that every single student will learn best by. When it comes to using the computer they all agree on that the computer is a good complement to teaching. All five teachers don't think that the students will lose their writing skills by working with the keyboard. They mean that the students still use the pencil often enough in their school work.

Keywords: Learning, interaction, IT, development of reading and writing

Nyckelord: Lärande, samspel, IT, läs- och skrivutveckling

Förord

För att lyckas med genomförandet av min undersökning vill jag tacka de personer som bidragit till mitt färdiga arbete. I första hand vill jag tacka de lärare som har ställt upp på att bli intervjuade, utan er hade mitt arbete inte kunnat genomföras. Jag vill även tacka min handledare Christina Rodell-Olgac för bra handledning, stöttning och för bra diskussioner i samband med mitt arbete. Sist men inte minst vill jag tacka min familj och mina vänner som har stått ut med mig och stöttat mig i både motgångar och framgångar.

Stort tack till Er alla!

Cathrine Agerlo

November 2010

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Bakgrund.....	2
3. Syfte och frågeställningar	4
4. Tidigare forskning	4
4.1 Läsa sig till skrivning.....	4
4.2 Skriva sig till läsning	7
4.3 Lässtrategier.....	9
5. Teoretiska perspektiv	10
5.1 Lärande	10
5.2 Samspelets betydelse.....	11
5.3 IT, fördelar och nackdelar med datorer	13
6. Metod	14
6.1 Urval.....	14
6.2 Informanternas bakgrund.....	15
6.3 Etiska aspekter	16
6.4 Genomförande av kvalitativa intervjuer	16
6.5 Bearbetning av empiriska data	17
7. Resultatredovisning och analys	18
7.1 Användandet av läs- och skrivutvecklingsmetod/metoder	18
7.1.1 Sammanfattande analys	20
7.2 Praktiska arbetet med metoden/metoderna	21
7.2.1 Att skriva sig till läsning	21
7.2.2 Sammanfattande analys	24
7.3 Att läsa sig till skrivning.....	26
7.3.1 Sammanfattande analys	27
7.4 Datorn som hjälpmedel.....	27

7.4.1 Sammanfattande analys	28
7.5 Penna eller tangentbord	30
7.5.1 Sammanfattande analys	31
8. Sammanfattande diskussion.....	32
9. Vidare forskning	34
10. Käll- och litteraturlista	35
10.1 Otryckta källor.....	36
11. Bilaga	37

1. Inledning

Ett av skolans uppdrag är att ge eleverna kunskap i att lära sig läsa och skriva. Det är en grundförutsättning inför ytterligare studier att kunna läsa och skriva och för att klara sig i samhället. Det är därför skolans viktigaste uppdrag att ge elever möjlighet att utveckla sin förmåga att utveckla sitt språk och sitt lärande och på så sätt få tilltro till sin egen förmåga (Lpo 94, 2009, s.5). I skolans läroplan står det att:

Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet (Lpo 94, 2009, s.6).

Trots dessa styrdokument och ett välutvecklat skolväsende har vi i Sverige många människor som inte kan läsa och skriva (Lundberg, 2007). En undersökning som UNESCO har gjort visar att det finns cirka 900 miljoner människor på jorden som inte kan läsa, trots att de lever i ett skriftspråkssamhälle. Detta beror givetvis på olika faktorer och en av orsakerna kan vara att de inte har knäckt läskoden (a.a. s.7). Att lära elever läsa och skriva är grunden till allt lärande. Det är en förutsättning för att eleverna ska kunna klara sin skolgång och göra dem förberedda för att klara sig i samhället. Vägen till elevers läs- och skrivutveckling går många gånger till på samma sätt, en del har det lättare och andra har det svårare. Många elever kan redan läsa och skriva när de börjar i skolan och andra inte. Vad det kan bero på är hur elevens hemförhållande sett ut, vilken språklig stimulans de fått under sin uppväxt och hur förskolan har arbetat med språkutvecklingen (a.a.).

I denna studie kommer jag att fokusera på läs- och skrivutveckling. I den kommun som jag genomfört min undersökning håller lärarna just nu på att starta upp en ny läs- och skrivutvecklingsmetod. Metoden är utarbetad av den norske pedagogen och forskaren Arne Trageton (2005) som har vänt på begreppet läs- och skrivinlärning till skriv- och läsinlärning. Metoden går ut på att eleverna med datorn som hjälpmedel skriver sig till läsning. En annan mycket vanlig metod är den forskaren Ingvar Lundberg (2010) utarbetat, den traditionella läs- och skrivinlärningsmetoden, vilket innebär att eleverna läser sig till skrivning.

Trageton och Lundberg använder sig av begreppet läs- och skrivinlärning i sina forskningar. Jag har valt att i detta arbete använda mig av läs- och skrivutveckling. Eftersom jag inte har hittat någon studie som jämför dessa två forskares metoder, ville jag intervjua lärare som arbetar med dessa metoder i elevers läs- och skrivutveckling. Min undersökning är enligt min mening relevant för lärare, lärarstudenter, elever och föräldrar.

2. Bakgrund

Jag kommer i denna del att ta upp skolans läroplan (Lpo 94, 2009) och kursplanen för svenska (Skolverket, 2000). Jag kommer även att ta upp några delar av den nya läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr 11 (2010). Den nya läroplanen kommer att träda i kraft den 1 juli 2011. Dessa styrdokument kom till för att det ska finnas en likvärdig utbildning över hela landet för att säkerställa kompetensen hos eleverna (Imsen, 1999, s.180-181). Jag kommer att koppla dessa styrdokument till min undersökning gällande elevers läs- och skrivutveckling.

Enligt skolans läroplan är det en förutsättning att eleverna lär sig läsa och skriva om de ska klara av tio år i grundskolan. Genom att eleverna behärskar det svenska språket, ska eleven kunna läsa, lyssna och uttrycka sig i skrift och tal (Lpo 94, 2009, s.10). I kursplanen för svenska står det att eleven ska få möjlighet att träna upp sina färdigheter när det gäller att uttrycka sig i det skriftliga såväl som det talade språket. Eleven ska också lära sig att lyssna på andras sätt att uttrycka sig. Språket har en central plats i allt skolarbete. När eleverna kommunicerar och samarbetar med varandra sker en träning i att använda sitt språk. Genom språket bildas kunskap och genom att använda sitt språk görs kunskapen hanterbar och synlig. Samhället ställer stora krav på att människan kan använda det skrivna språket för att på så sätt kunna tillgodogöra sig och utvärdera texter. Språket och kulturen är sammanfogade eftersom språket speglar den kulturella bakgrunden (Skolverket, 2000). Läroplanen styrker detta och menar att identitetsutvecklingen, språket och inhämtandet av kunskap hänger ihop. Det betyder att eleven får kunskap och därigenom bättre självförtroende ju mer eleven får träna på att läsa, skriva, kommunicera och samtala (Lpo 94, 2009, s.5)

I kursplanen för svenska (Skolverket, 2000) står det under mål att sträva emot, att eleven ska utveckla sin lust till att lära och sin fantasi genom eget intresse och självständighet. Eleven ska vidare utveckla sin fantasi och sin lust att skapa med hjälp av språket. Detta ska göras i

samarbete med andra och individuellt. Skolan ska sträva efter att stimulera eleverna så att de själva kan söka efter läsning som är meningsfull för dem. Läsning ger eleverna kunskap om olika kulturer och olika företeelser runt om i världen. Elevers språkutveckling gör att deras kunskap om världen vidgas. Eleven ska bli säker i sitt språk och kunna använda det i sitt lärande för att kunna visa det i sitt skrivande och talande. Eleven ska ha möjlighet att använda datorn för att kunna utveckla sin skrivförmåga. Viktigt är att de även kan skriva texter för hand (a.a.).

När eleverna använder sitt språk i meningsfulla sammanhang kan de utveckla goda språkfärdigheter. Eleverna måste få använda sig av sina egna erfarenheter genom att samarbeta med andra. De måste få stöttning av läraren för att utvecklas i det svenska språkets system och uppbyggnad. I årskurs tre ska eleven kunna läsa texter eleven känner igen med flyt och kunna läsa och återberätta handlingen i en text både skriftligt och muntligt. Eleven ska också kunna skriva enkla texter med en tydlig handling, kunna stava ord som de ofta använder själv och som finns i deras egna texter. I slutet av nionde skolåret skall de kunna skriva olika texter. Innehållet och skriftspråkets normer skall framgå tydligt i texterna. Till sin hjälp ska de få använda datorn men ska även kunna skriva för hand med penna (Skolverket, 2000).

I den nya läroplanen för grundskolan finns skolans kursplan. I kursplanen för svenska står det att undervisningen ska ge eleverna kunnande att skapa och bearbeta sina egna texter. Det ska de kunna göra tillsammans med andra och enskilt. I årskurs 1-3 ska eleven kunna skriva med handstil och på datorn. De ska kunna alfabetet och alfabetisk ordning. Eleven ska kunna språkets struktur och sambandet mellan ljud och bokstav. Med det menas att eleven ska kunna stor bokstav, punkt, frågetecken, utropstecken samt stavningsregler för vanliga ord i elevnära texter. Eleven ska kunna lyssna och återberätta i olika samtalssituationer. Både genom att muntligt få berätta och presentera ämnen från elevers egen vardag, med hjälp av bilder och andra hjälpmedel. I årskurs 4-6 ska eleven kunna bearbeta, redigera och disponera sina egna texter för hand eller med hjälp av en dator (Lgr 11, 2010, s.90-91). Skillnaden mellan läroplanen (Lpo 94, 2009) och den nya läroplanen (Lgr 11, 2010) är att i den nya läroplanen finns kursplanerna med och i den nya står det att eleven ska få kunskap i att använda datorn som ett hjälpmedel, kunna skriva för hand och med hjälp av datorn samt kunna alfabetet och alfabetisk ordning.

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att fördjupa sig i vilken läs- och skrivutvecklingsmetod /metoder som fem lärare beskriver att de använder sig av för att lära eleverna läsa och skriva. Undersökningen skall studera hur lärarna beskriver att de rent konkret arbetar med metoden/metoderna i sin undervisning. Även lärarnas syn på att använda datorer som hjälpmedel kommer att undersökas. Studien undersöker vidare hur metoden kan påverka elevernas läs- och skrivutveckling och om elever som skriver på tangentbordet blir sämre att använda penna. Jag kommer ha följande frågeställningar:

1. Vilken läs- och skrivutvecklingsmetod eller metoder beskriver lärarna att de använder sig av och hur beskriver lärarna att de använder dessa metoder i sin undervisning?
2. På vilket sätt kan enligt lärarna datorn vara ett hjälpmedel för elevers läs- och skrivutveckling?
3. Förlorar enligt lärarna eleverna sin skrivförmåga med penna om de skriver på tangentbordet?

4. Tidigare forskning

Det finns många forskare att använda sig av för att tolka och förstå mitt ämne. Med detta i åtanke har jag medvetet valt att använda mig av Arne Trageton (2005) och Ingvar Lundberg (2010), eftersom jag har tidigare nämnt att det inte finns någon studie som jämfört dessa två läs- och skrivutvecklingsmetoder. Jag kommer nedan att redogöra för vad dessa forskare har kommit fram till i sina undersökningar.

4.1 Läsa sig till skrivning

Ingvar Lundberg är professor i psykologi och en av de främsta läsforskarna internationellt. Lundbergs forskning riktar sig främst mot läsinlärning. Hans arbete inriktar sig på sociala, språkliga och kognitiva förutsättningar som behövs för en god läsutveckling (Lundberg, 2010).

I boken *Läsningens psykologi och pedagogik* (2010) skriver Lundberg att Sverige har lärare som har bra utbildning och ett bra utvecklat skolväsende. Han skriver att trots välutvecklade läroplaner och kursplaner har Sverige allt för många elever som inte uppnår god läs- och skrivkunnighet. Det kan bli en personlig och social katastrof om eleverna lämnar grundskolan utan att ha lärt sig läsa och skriva. Lundberg menar att de sociala klyftorna i samhället ökar om människor inte lär sig läsa och skriva. Elevers läsintresse brister ofta, därför är det viktigt att lärarna gör sin undervisning så intressant som möjligt. Elevers läsinläring bör komma spontant och naturligt och lärarna bör undvika att drilla eleverna till att läsa (a.a. s.99-101).

I boken *Bornholmsmodellen Vägen till läsning – Språklekar i förskoleklass* (2007) beskriver Lundberg en undersökning från UNESCO. Undersökningen visar att det på jorden finns ungefär 900 miljoner människor som inte kan läsa, trots att de lever i en miljö där skriftspråkssymboler finns runt omkring dem. För att människor ska lära sig läsa måste de bli medvetna om att språket representeras av skriftecken. Människor måste få förståelse för att talflödet kan delas upp i bitar som överförs till grafiska tecken vilka vi kallar bokstäver. Med det menar Lundberg att det krävs språklig karaktär för att knäcka läskoden. Begreppet språklig medvetenhet införde Lundberg i Sverige för ungefär trettio år sedan, vilket betyder att eleven uppmärksammar sitt eget språk. Hur det låter, är uppbyggt av meningar och att det har ljudmässig uppbyggnad (fonemisk medvetenhet). Detta forskningsprojekt Lundberg var ansvarig för heter Bornholmsmodellen och bygger på forskning från Danmark. Projektet visade att elever som får arbeta med språklekar varje dag i förskoleklass ökade sin språkliga medvetenhet, vilket bidrar till ökad läs- och skrivutveckling i skolan (a.a. s.6-7, 9-10).

Gällande en forskning som gjordes i USA under år 2000, skriver Lundberg (2010) att forskare och lärare där kom fram till att det viktigaste i elevers undervisning var att de fick ljuda sig fram till fonemisk medvetenhet, för att få flyt i läsning och läsförståelse. Forskningen visade också att eleverna inte själva skulle lära sig hur läskoden knäcks, utan det ska läraren kunna. De ska sedan undervisa eleverna så de knäcker läskoden. De menade att drilla eleverna i att avkoda läsningen, skulle ta död på elevers lust till att lära. Viktigt är att lärarna gör undervisningen intressant, levande och skapande (a.a. s.107). Lundberg hävdar att läsning är ett brett begrepp som innefattar allt från att läsa texter, serier, busstidtabeller, textremsor på tv och att göra sin läxa. När vi läser innebär det att vi tolkar textens innebörd och får förståelsen för ett budskap. Läsningen är en slags översättning och omkodning från skrift. Enligt Lundberg är en väl utvecklad fonologisk medvetenhet en förutsättning för en fungerande

avkodning, som i sin tur ger flyt i läsningen. I skolan ska eleverna lära sig om världen genom läsning och det kräver att avkodningen fungerar så bra att fokus kan läggas på innehållet. Det ställs högre krav på individen vid läsning än vid samtal, då läsaren inte får samma hjälp som vid ett samtal av omgivningen. Vid ett samtal har individerna ögonkontakt, kan gestikulera, göra pauser och betona vissa ord med rösten. Elevernas läsförmåga har en avgörande roll för hur eleven klarar sin skolgång och sitt samhällsliv (a.a. s.11). Människans språk består av ett rikt ordförråd med många svåra regler för hur orden böjs och kombineras till satser och meningar. Språket går ända tillbaka till homo sapiens tid, för ungefär 150-200 tusen år sedan. Med sitt språk kan människan samtala om det förflutna och planera framtiden. Det ger förståelse för andra människors kulturella evolution som under många år förändrat människors förutsättningar (a.a. s.13).

I boken *God skrivutveckling* (2008) beskriver Lundberg och Herrlin läsningens fem dimensioner och hur dessa påverkar varandra. Dessa fem dimensioner består av fonologisk medvetenhet, ordavkodning, flyt i läsningen, läsförståelse och läsintresse. Fonologisk medvetenhet innebär att ord är uppbyggda av språkljud, vilka kommer automatiskt genom sammanljudning. Ordavkodning innebär att eleven när han eller hon läser en text, kan känna igen de formulerade orden. Flyt i läsningen innebär att eleven kan läsa texten med flyt och komma ihåg det som eleven läser. De ska kunna dela in texten i satser, fraser och meningsfulla enheter. Läsförståelse innebär att eleven kan ordavkoda texten utan att anstränga sig och kunna läsa mellan raderna. Denna dimension går alltså inte till så att de först lär sig avkoda ord. Den sista dimensionen är läsintresse, vilket kräver att eleven är motiverad till att läsa. Detta är mycket viktigt eftersom det krävs mycket träning för att eleven ska kunna utvecklas och bli skicklig i att läsa (a.a. s.11-16). De fem dimensionerna har sammanställts i en kartläggning där läraren kan följa och dokumentera varje elevs läsutveckling. Att synliggöra elever gör att läraren snabbt uppmärksammar elever som avstannat i sin utveckling (a.a. s.6-7).

Enligt Lundberg (2010) har den skrivna texten haft en dominerande roll för att förmedla kunskap i samhället. Skriften är i sig ett språk och hänger tätt samman med tänkandet. ”En god läsförmåga är och förblir alltså en avgörande förutsättning för lärande i skola och samhällsliv” (Lundberg, 2010, s.11). Under en lång tidsperiod levde människor utan skrift. Att säga när människan blev en språklig varelse är svårt men vi vet att skriftspråket är ett sätt för människan att kunna berätta. Skriften har använts för att fånga in talet i ca 5000 år och

formen skiljer sig från det alfabetiska systemet (a.a. s.13,16, 21). Enligt Lundberg är det varje människas rättighet att ha ett funktionellt skriftspråk (Lundberg, 2008, s.9) och den alfabetiska skriften har inte någon direkt koppling mellan bokstav och språkljud, dessutom är det inte enkelt att koppla ihop dessa (a.a. s.19).

Lundberg menar att det finns fyra grundstenar i vår alfabetiska skrift. Dessa fyra grundstenar är, fonemprincipen, morfemprincipen, den historiska principen och den internationella principen. Fonemprincipen innebär att en bokstav står för ett språkljud och morfemprincipen innebär att ett ord kan stavas på olika sätt. Den historiska principen, innebär att vårt skriftspråk inte har förändrats i Sverige under de senaste hundra åren. Den internationella principen handlar om våra låneord, exempelvis *jeans*, *garage* och *patient* (a.a. s.22-23). Alla världens språk består av vokaler, konsonanter, fonem och ett antal byggstenar, men är inte uppbyggda på samma sätt. Genom att kombinera fonem på olika sätt får man fram en rikedom och mångfald i språket (Lundberg, 2010, s.23).

4.2 Skriva sig till läsning

Arne Trageton är forskare och pedagog i Norge. Trageton skriver i sin bok *Att läsa sig till skrivning* (2005) att läsningen sedan år 1950 haft en dominerande plats i skolan. Skrivningen har varit sekundär eftersom den endast användes som ett ämne under lågstadiet. Den fria skrivningen började användas i skolan under mellanstadiet (a.a. s.133). Enligt Trageton har västvärlden under de senaste tjugo åren satsat på IT-utrustning. Skolan har satsat mera resurser på användningen av datorer i skolan. Att datoranvändningen skulle förbättra elevers lärande i skolan har många forskare varit kritiska till. Trageton skriver om Papers (1983) syn på lärande. Synen bygger på Piagets idéer och innebär att eleverna är producenter av kunskap. Datorn undervisar inte eleverna utan eleverna undervisar datorn (a.a. s.27-28).

Trageton framhåller att det är lättare för en elev att lära sig skriva än att lära sig läsa. Hans teorier stödjer sig på tjugo års forskning och han förespråkar användningen av datorer som hjälpmedel, eftersom han menar att det stimulerar inlärningen. Enligt Trageton har datorn en nyckelfunktion i elevers språkinläring. Trageton hävdar att modersmålet består av fyra huvudområden och dessa är skriva, läsa, tala och lyssna (a.a. s.7).

Det är enligt Trageton enklare för elever att skriva på tangentbordet än med penna och han anser därför att datorn är ett bra verktyg. Genom att de får använda tangentbordet kan de i stället koncentrera sig på att skapa meningsfulla texter som i sin tur bidrar till att de är medproducenter till sin egen kunskap. Genom att eleverna får arbeta tillsammans två och två, tränar de på sin muntliga kompetens och dialogen med andra. Trageton menar att förutsättningen för att skriftspråket ska kunna utvecklas är att eleverna läser och skriver (a.a. s.9). Om lärarna inte använder sig av datorn i elevers läs- och skrivutveckling kan det bero på att lärarna inte har några datakunskaper. De kan också anse att datorn stjälar tid för den skapande aktiviteten. Det kan bero på att lärarna anser att datoranvändandet är skadligt för eleven eller att det inte finns pengar till att köpa in datorer till skolan (a.a. s.30).

Trageton anser att eventuella motoriska svårigheter att forma bokstäver kan förebyggas om eleverna får använda datorn som hjälpmedel. Han framhåller att det framförallt är skillnad på pojkar och flickors finmotorik i de lägre åldrarna. Pojkar upplever deras skrivning som att det blir fullt och känner en frustration över detta. Det är därför bättre för pojkar att vänta med handskrivningen och istället använda sig av datorn. Eftersom detta gör att de blir positivare till att skriva och känner mindre misslyckande i sitt lärande (a.a. s.118). Samtidigt bidrar det till att de lär sig läsa om de får skriva på datorn eftersom det som de skriver blir läsligt direkt (a.a. s.9). Genom att låta elever skriva på datorn blir lärarens uppgift att stötta och vägleda till att skriva texter med innehåll (a.a. s.134).

Att det finns forskare som är negativa till datoranvändandet är Trageton väl medveten om. Framför allt i USA har rapporter visat att det finns belägg för att datoranvändandet är skadligt för elever som använder sig för mycket av datorer i de lägre åldrarna. Med det menar forskningen att eleverna kan få koncentrationsproblem av att använda datorer. De menar också att det finns en risk med att eleverna inte läser eller hinner med att läsa framför datorn, eftersom det går snabbt att klicka sig fram till nästa sida/nivå (Trageton, 2005, s.31-32).

Amerikanska specialpedagoger och psykologer har de senaste femton åren arbetat med att hjälpa elever som fått koncentrationssvårigheter av datoranvändandet. Koncentrationssvårigheterna kan bero på att eleverna använder datorn både i skolan och hemma, vilket kan bli för mycket. En del forskare menar att den kunskap som datorn ger eleverna är i princip lika med noll. De hävdar att skolan till och med har förstärkt elevers koncentrationssvårigheter. De anser att elevers motivation till skolarbetet kan begränsas om

de använder sig av begränsade och programstyrda inlärningsuppgifter (a.a.). Forskningen visar på att elever i sjuårsåldern sitter för mycket både under sin fritid och i skolan. Detta gör att det kan bli en hälsorisk och att de därför behöver röra på sig mer även under skoltid. Om elever ska arbeta med datorer i skolan är det bra att låta elever stå och skriva. Genom att eleverna rör på sig gynnas deras inläring och det blir dessutom enklare för elever att turas om att skriva på datorn om de står upp (a.a. s.51).

Trageton (2005) redovisar en undersökning som gjordes i USA. Där visade det sig att det var bra att låta eleverna skriva på datorn. Dock var forskarna osäkra på i vilken ålder eleverna skulle få använda datorn i sin inläring. Eleverna skulle lära sig skriva för hand med penna innan de fick skriva på datorn. Den normala skriftliga kommunikationsformen är idag att skapa texter på datorn, medan det för 60 år sedan var handskriften som dominerade. När eleverna använder tangentbordet skriver de med båda händerna. Varvid både vänster och höger hjärnhalva stimuleras. Kreativiteten sitter i den vänstra hjärnhalvan och skolan har länge varit kritiserad för att eleverna inte utnyttjar sin kreativitet tillräckligt. När en elev skriver med sin högra hand, hamnar informationen i vänster hjärnhalva. Genom att båda hjärnhalvorna används menar Trageton att kapaciteten kan utvecklas i samspel med det informella lärandet. Datorns utseende kan förminska och förändras regelbundet, men tangentbordet är fortfarande detsamma. Tangentbordet består av 29 bokstäver som tillsammans bildar satser och ord, vilket är ett bra verktyg för inläringen av den skriftliga kommunikationen. Genom att elever arbetar i par framför datorn stärks samspelet mellan eleverna, då de samtalar med varandra och ger varandra respons. Detta i sin tur leder till att det sociokulturella samspelet ökar (a.a. s.39-42).

4.3 Lässtrategier

Enligt Arne Trageton (2005) är läsmetoder strategier som läsaren utnyttjar. Läsundervisningsmetoder är de strategier som läraren använder sig av, vilket inte behöver vara de metoder som eleverna använder sig av i praktiken. Det finns olika metoder, ordbildmetod, bokstaveringsmetod, ljudmetod, satsmetod, ljudskrift och kombinationsmetoder (a.a. s.153-155). Dessa metoder kan kombineras med varandra på olika sätt men det är upp till läraren att variera metoderna så lärandet blir intressant för eleverna. De flesta läsforskarna anser att läsning är avkodning och läsförståelse. Om eleverna förstår vad

de läser får de fram en innebörd av texten. Men kan inte eleverna avkoda texten bli det inte någon läsning (a.a. s.157).

Lundberg menar i sin tur att det är svårt att bestämma vilken metod som är bäst att använda sig av. Han hävdar att ingen metod kan användas enskild, eftersom ”Det finns inga rena metoder” (Lundberg, 2010, s.103). Hur en metod fungerar beror helt på hur lång erfarenhet läraren har av att undervisa och hur långt eleven kommit i sin utveckling. Lundberg menar att de flesta elever lär sig läsa oavsett vilken eller vilka metoder läraren använder sig av. Eleverna lär sig läsa hemma, på förskolan eller i skolan, alltså är det inte endast läraren som lär eleverna läsa. Lärarens uppgift är att göra lärandet intressant i skolan och det kan läraren göra genom att ge eleven intressanta och goda möjligheter till läsning. I Sverige har den avkodningsinriktade metoden dominerat. Med det menar Lundberg att eleverna får öva sig i att analysera ord genom att ljuda och genom att sätta samman orden. Parallellt till att läsa får eleven träna på att skriva som stöd till sin läsning. En förutsättning för att elever ska knäcka läskoden är att de får vägledning av en vuxen. Att skriva ställer krav på ljudanalysen och tvingar eleverna att titta på bokstäverna (a.a. s.103-105).

5. Teoretiska perspektiv

I detta avsnitt har jag valt att använda mig av det sociokulturella perspektivet i huvudsak utifrån Olga Dysthes, Roger Säljös och Leif Strandbergs, angående Lev S Vygotskijs teorier för att förstå och förklara mina begrepp. Jag kommer nedan att förklara begreppen lärandet, samspel och IT. Med begreppet IT menar jag fördelar och nackdelar med datoranvändandet.

5.1 Lärande

Strandberg (2006) skriver att skolans läroplan grundar sig på Vygotskijs teorier och är en förebild för allt lärande i skolans undervisning. Läroplanen bygger på att lärandet sker i samspel med andra. Att eleverna tillsammans blir aktiva och kreativa i sitt lärande genom att använda sig av olika hjälpmedel (a.a. s.14). Människor lär bäst i samspel med andra och först efter det kan vi lära oss enskilt, under förutsättning att vi får lära oss i en läsningsmiljö (a.a. s. 11-12). En förutsättning för att det ska lyckas är att eleverna i skolan måste ha tillgång till verktyg som är intressanta, detta för att eleverna ska utmanas till att vilja lära sig (a.a. s.30). Det är först då eleverna kan skapa egna metoder som bidrar till en meningsfull inläring (a.a. s.35).

Strandberg skriver att lärandet i sig kräver engagerande läraraktivitet för att skapa lärande. För att lyckas med detta behöver läraren skapa verktyg för lärandet, detta kan göras med datorn som hjälpmedel. När det gäller skriftspråket förmedlar det inte bara ett budskap, utan flera budskap. Med det menas att det ordnar vårt tänkande i olika följder. Det arbetet som eleverna producerar måste få en mottagare för att det ska kännas meningsfullt. Det måste finnas förbindelser mellan lärprodukter och lärprocesser annars kan det bli ett stort hinder i elevers lärande (a.a. s.41-43). Alla elever har olika lärprocesser och lärarens uppgift och utmaning är att ge eleverna rätt verktyg i rätt situation för att eleverna ska kunna komma vidare i sitt lärande. Elever som kämpar med alfabetet behöver knäcka koden i stället för att lära sig bokstavens bild. Ju fortare eleven förstår meningen med orden, ju fortare kan eleven sätta in bokstäverna i sitt sammanhang (a.a. s.78-79).

Även Lundberg (2010) menar att det behöver vara ett meningsfullt lärande som lärs in tillsammans med andra elever. Eftersom alla elever är olika måste de få arbeta med sin läs- och skrivutveckling på olika sätt och få möjlighet att arbeta med texter som är på rätt nivå för eleven. Lundberg skriver om Vygotskij som ansåg att elevers lärande är en social process genom att elever samarbetar med andra (a.a. s.120-121).

5.2 Samspelets betydelse

Dysthe (2003) är professor i pedagogik, hon menar att allt lärande är beroende av samspel med människor. Lärandet sker genom språk, samspel och kommunikation (a.a. s.31). Ur sociokulturellt perspektiv måste det finnas mening och lust med att lära (a.a. s.33). Om eleven inte tycker det är meningsfullt att lära sig kan det bli svårt att motivera denne till att vilja lära sig. Det är framförallt genom att samarbeta och lösa uppgifter som lärandet sker, ett individuellt arbetssätt kan göra att lärandet kännas meningslöst (a.a. s.39). Dysthe talar om sex centrala aspekter på den sociokulturella synen på lärandet, lärandet är situerat, socialt, distribuerat, medierat, deltagande i en praxisgemenskap och språket är grundläggande i läroprocesserna (a.a. s.41-42). Detta har sina rötter i Lev Vygotskijs tänkande, att språket och lärandet samverkar med varandra. ”Språk och kommunikation är inte bara ett medel för lärande utan själva grundvillkoret för att lärande och tänkande skall kunna ske” (Dysthe, 2003, s.48).

Vygotskijs begrepp den närmaste utvecklingszonen, innebär att eleven lånar kompetens av en kamrat. Det eleven inte klarar själv idag kan eleven klara i morgon med hjälp av en kamrat

eller av läraren (a.a. s.81). Utvecklingszonen handlar om utveckling, lärande och undervisning. Den bygger på lärarens medverkan i att hjälpa och stötta eleven. Detta kan enligt Vygotskij liknas med en byggnadsställning. Han menar att alla som ska lära sig något behöver någon att stödja sig mot. I elevers undervisning sker lärandet tillsammans med övriga klasskamrater och läraren. Det är viktigt att läraren anpassar undervisningen och ställer kraven precis över elevens kunskapsnivå för att eleven kan övervinna sig själv och på så sätt växa för att komma framåt i sitt lärande. Eleven måste få arbeta med en kamrat som har mer kunskaper (a.a. s.82). Förhållandet mellan lärande och utveckling innebär att utvecklingen kommer före lärandet, men är en process som är beroende av lärandet. Med detta menar Vygotskij att det inte finns någon anledning att undervisa elever i sådant som inte intresserar dem eller som dem inte är mogna för att lära sig. Lärandet och utvecklingen är identiska processer. Med det menar han att lärandet och utveckling är två olika processer som inverkar på varandra (a.a. s.80).

Vygotskij ansåg att både elever och lärare är aktiva representanter i en social samverkan, vilket är en förutsättning för att lärandet och utvecklingen ska ske. "Människans lärande förutsätter en social natur och en process där barn växer in i det intellektuella liv som människor runt omkring dem lever" (Vygotskij, 1978, s.88 i Dysthe, 2003, s.83). Vygotskij anser att utgångspunkten för allt lärande och utveckling är den sociala samverkan. Med social samverkan menar han att kulturella handlingsmönster och social aktivitet är historiskt en följd av och ligger som grund för skapandet av det individuella medvetandet (Dysthe, 2003, s.75).

Även Strandberg (2006) skriver om Vygotskij. Vygotskij menade att samspel är lärande och utveckling och inte bara en metod för att stödja detta (a.a. s.47). Han menade att "det är genom faktiska samspel barnet kommer i kontakt med det som går att veta" (Strandberg, 2006, s.48). I detta samspel har språket en stor betydelse. Vygotskij talar om utvecklingszonen som innebär att barnet överskrider sin egen förmåga genom interaktion och samarbete med andra. Han menar att vi inte ska vara rädda för att bjuda in elever till abstrakta resonemang på grund av att de inte förstår eller har tillräcklig kunskap. Vi ska i stället möjliggöra för eleven att utveckla sin kunskap, den kunskapen kan senare utvecklas och leda till en vidare utveckling. Det handlar om att eleven löser ett eventuellt problem med hjälp av en klasskamrat som kan lite mer än eleven själv, eller en lärare som vägleder och stöttar eleven i utvecklingen. Utvecklingszonen går ut på att eleverna ska hjälpa och stötta varandra (a.a. s.53-54).

Säljö (2000) hävdar att för att förstå hur människor inhämtar kunskap måste vi förstå att lärandet har en viktig position i vår kultur. Lärandet är knutet till att förbättra levnadsvillkoren för människor, som i sin tur leder till att människan kan konkurrera med andra om exempelvis arbeten eller utbildningar. Människan är som individ bildbar men lärandet sker bäst i samspel med andra (a.a. s.12-13). Det sociokulturella perspektivet utgår från att kunskap först skapas genom samspel med andra och sedan blir en del av individen själv. Samspelet mellan kollektiv och individ är grunden i ett sociokulturellt perspektiv (a.a. s.18-20). Interaktion mellan människor skapar de sociokulturella resurser och förs på så sätt vidare. Det är grundtanken i det sociokulturella perspektivet (a.a. s.22). Detta överförs på så vis att vi kommunicerar med varandra och blir därigenom delaktiga i kunskapen. Genom att höra vad andra pratar om blir man intresserad och föds in i språket (a.a. s.37).

5.3 IT, fördelar och nackdelar med datorer

Strandberg (2006) anser att det är bra för elever som har svårt med skriftspråket att använda datorn som hjälpmedel. Datorn ger eleverna en helt ny möjlighet till att skapa lärmiljöer, där de dessutom kan känna igen sig själva. De blir inspirerade till det konkreta, det spännande och utmanande lärandet. Genom att eleverna använder datorn tillsammans med en klasskamrat så föds det dialog och samspel. Eftersom datorns syn på elever är att de är kompetenta kan de få känna sig duktiga (a.a. s.93-97). Lundberg (2010) skriver dock att datorn har både dåliga och bra sidor. Han menar att det kan vara viktigt med datorer i undervisning för elever som har svårigheter av något slag. Det finns bra program för läs- och skrivutveckling, men Lundberg anser att läsproblemen inte försvinner genom att eleven får slippa skriva för hand (a.a. s.125,173-174). Lundberg (2008) tycker att datorskrivandet och handskriften inte behöver utesluta varandra. Men han hävdar att det är viktigt att elevens hand får träna på att forma bokstäver. Han anser att motoriken ger en minnes bild av hur bokstäverna formas. Han menar att skriften kan gå förlorad om eleverna får använda tangentbordet istället för penna. Lundberg anser att datorn inte bör användas i den tidiga undervisningen (a.a. s.96).

Genom att få arbeta med datorn i par ökar det sociokulturella samspelet. Med det menar Trageton att eleverna ger varandra respons i den processorienterad skrivningen. Genom att eleverna får rita till den text som de tillsammans skapat på datorn, genomgående, blir detta en naturlig del i den totala kommunikativa lärandemiljön i klassrummet. Det blir ett uttryck för olika språk, en sociokulturell praxis. Eftersom eleverna själva har skapat sina texter blir

materialet lättare för eleverna att läsa och tolka, även mer fylliga och spännande att läsa (Trageton, 2005, s.30,42-44,134).

6. Metod

Min undersökning är gjord inom det samhällsvetenskapliga forskningsområdet. Larsen (2009) skriver att den samhällsvetenskapliga forskaren inhämtar kunskap om sitt undersökningsämne genom att undersöka människor och samhälle (a.a. s.17-18). Jag har valt att göra en kvalitativ undersökning och har använt mig av kvalitativa forskningsintervjuer som metod. Kvale & Brinkman (2009) menar att en kvalitativ forskningsintervju innebär att kunskap produceras socialt genom den som intervjuar och den som blir intervjuad. Forskaren använder sig i detta fall av intervjuer som enda metod för att nå vägen till målet (a.a. s.97-98). Eftersom min undersökningstid varit begränsad till tio veckor har jag medvetet valt att endast intervjuar och inte observera lärarna. Larsen (2009) framhåller att det är bra att använda sig av kvalitativa intervjuer eftersom informanterna tackat ja till att bli intervjuade. Det är lättare för forskaren att få svar på sina frågor vid personligt möte. Vid ett personligt möte kan informanten vara förberedd på vilka frågor som kan ställas. Informanten kan svara fritt på frågorna och eventuella problem med frågorna kan redas ut på plats. Med problem menar Larsen att informanten inte förstår forskarens frågor eller att forskaren behöver ställa följdfrågor till informanten (a.a. s.27). Genom mina kvalitativa intervjuer har jag undersökt fem lärares syn på elevers läs- och skrivutveckling för att få svar på mitt syfte och mina frågeställningar. Hur jag har genomfört mina intervjuer kommer jag att redogöra för under rubriken kvalitativa intervjuer.

För att skapa struktur på min studie har jag utgått ifrån Sven Hartmans bok *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter* (2003).

6.1 Urval

Eftersom jag visste att i den här aktuella kommunen har lärarna tagit till sig en ny läs- och skrivutvecklings metod, kontaktade jag en rektor i kommunen och diskuterade min undersökningsfråga med henne. Rektorn tipsade mig om några lärare på olika skolor i kommunen som arbetade med metoden och som hade kunskap om ämnet. Detta urvalssätt kallar Larsen (2009) för snöbollsmetoden och innebär att forskaren kontaktar en person som är insatt i ämnet, som i sin tur tipsar om andra människor som kan ha kunskap om ämnet (a.a.

s.78). Därför valde jag ut fem lärare som jag trodde hade kunskaper i metoden och kontaktade dem via telefon och via e-post, eftersom jag snabbt ville komma igång med mina intervjuer. Samtliga lärare som jag tillfrågade svarade direkt ja på frågan om att ställa upp att bli intervjuade. Jag tillfrågade kvinnor eftersom jag ville ha med lärare i min studie som arbetade i grundskolans tidigare åldrar och som hade kunskap om ämnet. Anledningen till att jag inte tillfrågade manliga lärare var att jag inte hittade några manliga lärare att intervjua i grundskolans tidigare år. Av fyra skolor är det fyra lärare som i min studie arbetar i en årskurs etta. Den femte läraren arbetar i en årskurs tvåa men har följt klassen sedan årskurs ett. Undersökningen genomfördes under höstterminen 2010 på fyra skolor i en kranskommun till Stockholms län. Skolorna tillhör samma kommun men har olika rektorsområden. Tre av skolorna är F-9 skolor och en av skolorna är en F-2 skola. Jag kommer nedan att presentera mina informanter, samtliga namn är fingerade.

6.2 Informanternas bakgrund

Cajsa är 52 år och förskolelärare i botten och har arbetat som lärare i 9 år. Hon är utbildad lärare mot grundskolans år 1-5, med inriktning svenska och matematik. Cajsa har gått en fördjupningskurs i NO. I dagsläge har hon en årskurs etta med 20 elever.

Emma är 28 år och har arbetat som lärare i fyra månader. Hon har varit utbildad lärare i 7 år och tidigare arbetat på en förskola. Emmas lärarutbildning har inriktning mot grundskolans tidigare år, läs- och skriv samt matematikutveckling. Emma har också en specialisering i engelska. I dagsläge har hon en årskurs etta med 20 elever.

Ida är 38 år och har arbetat som lärare i 16 år. Ida är utbildad lärare i svenska, matematik, naturvetenskap, engelska och idrott med behörighet upp till årskurs 6. Ida har gått lärarlyftet och läst ytterligare 30 poäng i matematik och svenska. I dagsläge har hon en årskurs etta med 16 elever.

Malin är 56 år och har arbetat som lärare i 36 år. Hon är utbildad lågstadielärare och har en årskurs tvåa med 24 elever.

Åsa är 42 år och har arbetat som lärare i 17 år. Hon är utbildad lärare i engelska, svenska, matematik och idrott, med behörighet upp till årskurs 7. Hon har en årskurs etta med 20 elever.

6.3 Etiska aspekter

Utifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska regler (2005) är det viktigt att forskaren håller en hög kvalitet på sin forskning. Individerna som deltar i en undersökning och som blir intervjuade ska inte utsättas för kränkning, fysisk eller psykisk ohälsa. Därför har jag utgått ifrån de fyra huvudkraven som Vetenskapsrådets forskningsetiska principer förespråkar i min undersökning. De fyra kraven är:

Informationskravet innebär att den intervjuade ställer upp frivilligt och kan när som helst avbryta sitt deltagande.

Samtyckeskravet innebär att informanterna som deltar måste ge sitt tillstånd till att forskaren kan använda dem i sin undersökning.

Konfidentialitetskravet innebär att informanterna har rätt till att vara helt anonyma samt att det inte ska gå att koppla samman vem som är vem. Det insamlade materialet ska förvaras så att ingen utomstående kan ta del av materialet.

Nyttjandekravet innebär att forskaren inte får sprida uppgifter till utomstående samt att det insamlade materialet inte får användas till annat än till forskningen (Vetenskapsrådet, 2005).

I min undersökning kommer jag inte att nämna mina informanter med sina riktiga namn utan jag kommer att använda mig av fingerade namn. Mina informanter har blivit informerade om att min undersökning kommer att finnas publicerad på DiVA när arbetet är färdigt.

6.4 Genomförande av kvalitativa intervjuer

Larsen (2009) skriver om när forskaren använder sig av strukturerad kvalitativ intervju, innebär det att forskaren före intervjun gör en intervjuguide med färdiga frågor i en bestämd ordningsföljd. Informanten svarar på frågorna med egna ord och kryssar inte i sina svar. Dessa frågor ska utgöra ett bra underlag för att besvara forskarens frågeställningar och fördelen blir att forskaren ställer samma frågor till samtliga informanter. Detta gör att det blir lättare att jämföra informanternas svar och att bearbeta resultatet. För att det ska bli en bra intervjuguide är det viktigt att forskaren tänker igenom sina frågor. Det är bra att börja med bakgrundsfrågor som innebär att ställa frågor om utbildning, ålder och namn vilket ger en mjukare start i intervjun. Forskaren ska undvika att bli allför privat och tänka på att ha tydliga frågor som informanten kan svara på (a.a. s.83-84, 86). Med detta i åtanke skrev jag en

intervjuguide. Jag utgick ifrån mina frågeställningar för att vara säker på att få svar på det jag undersökte och jag var väl förberedd på min intervjuguide.

När det gäller giltighet och relevans i en undersökning är det enligt Larsen (2009) enklare för forskaren att använda sig av kvalitativa intervjuer, för att uppnå god validitet. Med det menar Larsen att forskaren måste ställa rätt frågor utifrån sin problemformulering. Ställer forskaren fel frågor innebär det att forskaren inte får den information han eller hon behöver. Reliabilitet visar om en undersökning är helt tillförlitlig. För att uppnå exakthet måste forskningen testas flera gånger och få fram samma resultat (a.a. s.80-81). Med detta i åtanke har jag försökt att ställa rätt frågor för att få fram så bra resultat som möjligt av mina intervjuer.

Mina fem intervjuer genomfördes under fem dagar på lärarnas arbetsplatser, i klassrum och konferensrum. I mötet med informanterna informerade jag kort om vad jag ville undersöka. Samtliga intervjuer genomfördes på så sätt att jag mötte den jag intervjuade ansikte mot ansikte. Jag valde att göra det för att få ett djup och för att få en förståelse av mitt ämne. Genom att jag använde mig av denna metod kunde jag undvika eventuella missförstånd, exempelvis om den intervjuade inte hade förstått mina frågor samt att kunna ställa eventuella följdfrågor till informanterna. Jag spelade in intervjuerna med min mobiltelefon eftersom jag ville koncentrera mig på den intervjuades svar. Jag skrev några stödord för att fånga intressanta citat från lärarna. Om detta skriver Kvale och Brinkman (2009) att det bra att spela in intervjuerna och vara tydlig i sina intervjufrågor till den intervjuade. Eftersom en kvalitativ forskningsintervju bygger på intervjuarens färdigheter och personliga omdömen när det gäller att ställa frågor. Den bygger också på kunskap om ämnet för att kunna ställa följdfrågor och följa upp intervjupersonens svar (a.a. s.97-98). När det gäller intervjutiden hos mina informanter varierar de allt ifrån 40 minuter till 1 timme.

6.5 Bearbetning av empiriska data

Efter jag hade intervjuat lärarna förde jag direkt över mina intervjuresultat till min dator. Jag gjorde detta eftersom jag ville påbörja mina renskrivningar omgående. Jag renskrev mina informanternas intervjuer direkt in i deras intervjuguide, eftersom jag ville få en överblick över om jag hade fått mina frågor besvarade. Jag försökte hela tiden att kontrollera så att jag höll mig till mina frågeställningar för att vara säker på att jag fått med det som behövdes till min undersökning. Jag skrev ner mina fem intervjuer så exakt jag kunde genom att jag lyssnade på

svaren från mina informanter. En fördel med det var att jag kunde stanna intervjun och pausa den, för att skriva vad de sa korrekt. Nackdelen med detta arbetssätt var att det tog väldigt lång tid.

När jag hade sammanfattat klart mitt material visade det sig att jag hade fått ett stort material att använda mig av. Jag hade till en början svårt att hitta ett mönster att redovisa mina fem informanters svar, eftersom de svarat ganska lika och att det var en stor mängd text att hantera. Staffan Stukát skriver att det kan underlätta för forskaren att hitta teman att använda sig av när resultatet ska redovisas, eftersom detta underlättar strukturen på resultatdelen (Stukát, 2005, s.135). Det var först efter jag hade börjat skriva mitt resultat utifrån mina frågeställningar som jag såg hur materialet kunde delas in. Jag har därför i mitt resultat redovisat varje informants svar för sig och efter varje tema har jag gjort en sammanfattande analys om samtliga informanters svar som jag har kopplat samman med teori och tidigare forskning om ämnet.

7. Resultatredovisning och analys

Jag kommer nedan att presentera mina informanters resonemang om vilka läs- och skrivutvecklingsmetoder informanterna valt att använda sig av, för att lära eleverna läsa och skriva. Det kommer även att framgå hur informanterna arbetar med metod/metoderna och om de anser att datorn kan användas som ett hjälpmedel i undervisningen. Informanternas åsikter om elevernas skrivförmåga går förlorad och de får använda tangentbordet i stället för penna kommer att presenteras. I nedanstående delar kommer jag att jämföra informanternas resonemang med tidigare forskning och teorier.

7.1 Användandet av läs- och skrivutvecklingsmetod/metoder

När det gäller läs- och skrivutvecklingsmetoder berättar Ida för mig under intervjun att hon just nu använder sig av Arne Tragetons metod för att lära eleverna läsa och skriva. Ida berättar vidare att hon även använder sig av andra metoder parallellt, för att kunna fånga eleverna där de är i sin utveckling.

På frågan varför Ida intresserat sig för just Trageton svarar Ida att:

Jag fångar fler elever och eleverna får skrivarglädje. Denna metod gynnar alla elever men framför allt pojkar med svår motorik. Jag vill inte generalisera men vet av egen erfarenhet att

pojkar ofta tragglar med att skriva bokstäver med penna. Pojkar suddar ofta det som de skrivit och blir ledsna, vilket kan göra att de så småningom inte tycker att skolan är rolig (Ida, 2010-10-28).

Vidare berättar Ida att hon alltid varit intresserad av datorer. Hon blev inspirerad att använda sig av Tragetonmetoden genom en lärare i kommunen, denna lärare har arbetat ett år med att låta eleverna skriva sig till läsning. Just den läraren är den som har längst erfarenhet av metoden och utbildar andra lärare. Ida avslutar med att säga att hon har arbetat med den nya metoden i cirka fyra månader.

Emma i sin tur berättar under intervjun att hon mest använder sig av Tragetons metod. Hon använder sig fortfarande av den traditionella metoden som bokstavssånger och ramsor, utifrån Ingvar Lundberg. Emma blandar olika läs- och skrivutvecklingsmetoder, framför allt Trageton och Lundbergs metoder. Anledningen till det är enligt Emma att ju fler metoder en lärare kan använda sig av i sin undervisning, desto större möjligheter finns det att alla elever kan ta till sig kunskapen på bästa sätt. Malin berättar under intervjun att hon blev intresserad av Arne Tragetons metod att skriva sig till läsning, genom en kvinna som arbetar på kommunens Skoldatatek. Skoldatateket är en pedagogisk verksamhet där specialpedagogik tillsammans med kompetens kring IT sätts i centrum. Malin berättar vidare att hon sedan år 2009 har använt sig av Tragetons metod och hennes egen metod. Hennes egen metod innebär att hon sjunger och spelar gitarr för eleverna. Genom sin egen erfarenhet som lärare plockar hon det bästa från alla läs- och skrivutvecklingsmetoder.

Under intervjun med Cajsa får jag veta att hon plockar delar från olika metoder så det skall passa olika elever. På så sätt blir det lättare för dem att lära sig läsa och skriva. Hon berättar att ingen metod är bra att använda rakt av, eleverna lär sig olika och behöver därför flera olika metoder. Från och med höstterminen 2010, har hon valt att arbeta med Tragetonmetoden. Cajsa blev väldigt intresserad av Tragetonmetoden, hur lärandet gick till när hon var på en utbildning. Denna utbildning pågick vid fyra tillfällen och visade metoden steg för steg. Cajsa fick titta på film om Trageton, läsa litteratur och hon kände direkt att hans metod var intressant. Förutom Tragetons metod använder sig Cajsa av Lundbergs ljudmetod. Den metoden kan hon och har använt sig av länge. Cajsa berättar att hon även i fortsättningen kommer att använda sig av Lundbergs metod och kommer att plocka det bästa ur den. Hon kommer att lägga tyngden på Trageton, men påpekar samtidigt att det inte går att använda alla

metoder samtidigt. Cajsas önskan är att med tiden kunna släppa det mesta av de traditionella metoderna. Hon berättar att Tragetonsmetod känns helt rätt att använda sig av framför allt för:

Den är bra för elever vilka har problem med finmotoriken, eller med att sitta stilla. All energi hos eleverna ofta går åt till att forma bokstäver. Men istället kan de lägga ner sin energi på vad de skriver och på innehållet (Cajsa, 2010-10-15).

När jag frågade vilken metod Åsa använder sig av för att lära sina elever läsa och skriva, svarar hon att hon använder flera metoder. För att kunna nå varje elev så menar Åsa att:

Jag ser det som ett smörgåsbord, där elever väljer den metod eleverna lär sig bäst i. Jag måste som lärare servera de metoder jag vet och kan. Man kan säga att jag tar grädden ur det som finns och serverar flera olika metoder. Anledningen till att jag använder mig av flera olika läs- och skrivutvecklingsmetoder är att alla elever är olika och lär olika (Åsa, 2010-10-18).

Åsa berättar att hon går en utbildning i Lundbergs Bornholmsmodell (2007). Den bygger på språklekar såsom bokstavslekar, lyssna på ljud samt första och sista bokstaven i ord. Parallellt med Bornholmsmodellen använder hon sig av Lundbergs kartläggning och övningar som finns beskrivna i Lundbergs bok *God läsutveckling* (2008). Hon berättar att hon följer kartläggningen ganska slaviskt. Under intervjun framkommer det att hon medvetet valt att inte arbeta med Tragetons metod detta läsår. Åsa menar att det skulle bli för mycket för henne då hon startar upp en ny etta om hon ska sätta sig in i en ny metod. Hon menar att det skall finnas tid att sätta sig in i en ny metod. Det skulle rent praktiskt bli svårt att få till arbetet i en halvklass, vilket Tragetons metod kräver. På grund av att skolan är liten finns det bara en lärarkollega.

7.1.1 Sammanfattande analys

För att lära eleverna läsa och skriva använder sig fyra av fem informanter sig av Arne Tragetons metod att skriva sig till läsning med hjälp av datorn. Parallellt till denna metod använder de sig av Lundbergs metod. Metoden innebär att de arbetar med att ljuda, bokstavssånger, ramsor, sjunga, spela gitarr och bokstavslekar.

Åsa har medvetet valt att för tillfället inte använda sig av samma metod som hennes kollegor. Hon använder sig istället av flera metoder parallellt och menar att det blir som ett smörgåsbord. Lärarens uppgift blir att servera olika metoder, den enskilda eleven kan då välja

den metod som passar bäst. Det är viktigt eftersom lärarens uppgift är att fånga eleverna på deras kunskapsnivå. Samtliga lärare håller med om detta som kan förklaras med Lundbergs (2010) teorier, att det som lärare är svårt att kunna avgöra vilken metod som är bäst vid läs- och skrivutveckling. Lundberg menar att det inte finns några rena metoder, varför läraren inte kan använda sig av endast en metod. Hur metoden fungerar på en elev beror på vilken erfarenhet läraren har av att undervisa och hur långt eleven kommit i sin utveckling. Lundberg menar att det inte spelar så stor roll vilken metod lärarna använder sig av eftersom eleverna inte endast lär sig läsa och skriva i skolan (a.a. s.103-104). Det är däremot lärarens uppgift att göra läsningen och skrivningen meningsfull och intressant i skolan. Lundberg menar att eftersom elever är olika måste de få lära sig på rätt nivå och på olika sätt. Eleverna behöver få ha ett meningsfullt lärande i samspel med varandra (a.a. s.120-121). Av detta går det också att förstå att informanterna använder sig av det som Trageton (2005) anser är fördelaktigt för elevernas lärande. Trageton menar också att det finns flera metoder som läraren kan använda sig av i kombination med varandra. Det är lärarens kunskap som gör att metoderna kan utvecklas, vilket i sin tur bidrar till effektiv och intressant läsande (a.a. s.155).

Under intervjuerna framkommer det att Cajsa och Ida anser att Tragetons metod gynnar elever som har problem med finmotoriken, sitta stilla och forma bokstäver. Detta gäller framförallt pojkar, därför är det viktigt att försöka höja motivationen hos eleverna och glädjen för att lära sig läsa. Om detta skriver Trageton (2005) att det generellt är svårt för elever som går i årskurs ett att skriva för hand (a.a. s.9). Han framhåller att pojkar är sämre på att skriva för hand än flickor. Han menar att pojkars finmotorik inte är lika utvecklad som flickors. Det är därför bra att låta elever, framför allt pojkar att vänta med handskrivningen. Att vänta med att handskrivningen gör att de slipper känna sig misslyckande i skolan (a.a. s.118).

7.2 Praktiska arbetet med metoden/metoderna

I detta avsnitt kommer jag att redogöra hur mina fem informanter uppger hur de praktiskt arbetar med Arne Trageton och Ingvar Lundbergs metoder i sitt arbete att lära eleverna läsa och skriva.

7.2.1 Att skriva sig till läsning

På frågan hur Ida arbetar med Tragetons metod, berättar hon att arbetet utgår ifrån eleverna själva. Det beror på vilka bokstäver och ljud eleverna kan. Eleverna arbetar i par och ljudar

tillsammans under sitt arbete. Idas elever arbetar med Tragetons metod under 60 minuter i veckan och då i halvklass. Det är åtta elever som arbetar tillsammans i par vid datorer. Eleverna får hela tiden vägledning av Ida och en till utbildad lärare. Att kunna få ha en extra lärare som hjälp är guld värt för eleverna, eftersom det då finns tid att vägleda och stötta alla elever. Under tiden som åtta eleverna arbetar med Tragetonsmetoden har de övriga åtta eleverna idrott. Ida berättar vidare att det är hon som bestämmer vilka som ska arbeta i par och vilket tema eleverna ska arbeta med. Ida utgår då mycket från den lärare som har utbildat henne och även beroende på vad som händer här och nu runt eleverna. Ida ger mig exempel på ett tema:

För några fredagar sedan föll snön och då fick eleverna givetvis skriva om snön. De fick skriva om vad man kan göra på vintern och vad som händer i snön. När eleverna arbetar med tema skriver de om sitt tema. Ett exempel, är när eleverna arbetade med vättar, så skriv eleverna texter om vättarna. Eleverna fick bestämma hur gamla vättarna var, vad vättarna ska heta, hur de träffades och så vidare (Ida, 2010-10-27).

Ida berättar att när hon började använda sig av Trageton tänkte hon att sätta ihop en stark och en svag elev. Tanken med den sammansättningen var att de skulle komplettera varandra, genom att en elev kunde läsa. Ida berättar att hon har ändrat på det just nu, anledningen till det var att hon såg en risk med att den starke tog över och att den svage eleven utvecklades mer. Hon såg att den starka eleven inte utvecklades lika mycket när den eleven inte fick utmanas i sin egen läsutveckling. Därför prövar hon just nu att ha någorlunda jämnstarka elever och har satt samman en tjej och en kille. När arbetsparen skriver sina texter på datorn turas de om att skriva. Eleverna står i princip alltid upp när de skriver sin text, för att det ska bli enklare att byta plats när de skriver. För långa elever använder hon sig av hurtsarna som bord eftersom de är högre, för elever som är kortare är det bästa att stå vid sina bänkar. När eleverna skriver sina texter går Ida inte in så mycket och petar i deras stavning. Ida berättar också att hon medvetet har ställt in Wordprogrammet för att dölja elevernas grammatiska fel. Hon anser att det är störande för eleven att se de röda och gröna understrykningar i texten.

Ida berättar vidare att eleverna själva får infoga dagens datum och sina namn i dokumentet. Eleverna har även lärt sig spara sina texter. När eleverna har skrivit klart får de skriva ut sin text. Antingen så hjälps eleverna åt att göra det eller så hjälper Ida eleverna. Efter det får de

illustrera till sina texter och arbetspasset avslutas med att eleverna redovisar sina arbeten muntligt i helklass.

Både Emma och Cajsa berättar att de arbetar med Tragetonmetoden under två-tre tillfällen i veckan. Arbetssättet innebär att eleverna arbetar i halvklass. I båda klasserna är det fem par som arbetar under en förmiddag tillsammans vid datorerna. Den andra delen av klassen har då idrott. De berättar att i arbetat med Trageton får eleverna arbeta med olika teman, men vilket tema de ska arbeta med väljer Emma och Cajsa. Deras ambition är att låta eleverna vara med och bestämma tema när de kommit in i det nya arbetssättet och blivit trygga i sättet att arbeta. Det vill säga när alla elever kan infoga datum och namn och blivit lite mer självgående. Emma och Cajsa berättar vidare att en lektion börjar med att eleverna infogar datum och arbetsparets namn. Cajsa börjar lektionen med att koppla upp hennes dator till Smartboarden, hon berättar att en Smartboard är en skrivtavla som det går att ansluta en dator till. Detta gör hon för att alla elever ska lära sig hur de infogar ett dokument, infogar datum, sparar dokumentet och hur de kan skriva ut sina dokument. Cajsa använder sig av en projektor som hon kopplar upp sin dator till. Emma och Cajsa tycker att det är en konst att dela in eleverna i arbetsgrupper. Är det någon elev som är svagare eller starkare så kan man alltid underlätta för den eleven. De elever som är väldigt starka får en svårare och mer utmanande uppgift men i samma tema. Det svåra kan vara att eleverna inte kommer överens om den ena tar över mera än den andra. Emma menar att det går att arbeta på och svårigheterna kan vändas till något positivt. Emma och Cajsa anser att eleverna måste lära sig att samarbeta med varandra. Om inte eleverna arbetar tillsammans blir inte arbetsuppgiften klar.

När det gäller Cajsas tanke med att dela in sina elever i par, är att det ska vara samma grupper under en längre period för att eleverna ska träna på att samarbeta. Eftersom det finns elever som kan läsa kan de eleverna hjälpa sin partner. De har lättare att hitta ord och den som är svagare i läsningen kan bidra till att muntligt berätta vad de vill ha med i texten. Tillsammans kan eleverna ljuda och hitta bokstäver. Eleverna får spökskriva på tangentbordet genom att eleverna lägger båda sina händer på tangentbordet och bara skriver. Hon berättar vidare att eleverna sedan talar om för henne vad det står. Beroende på hur långt eleverna kommit i sin läs- och skrivutveckling får hon gå in och stötta eleverna när de ska skriva sin text, oftast tar de hjälp av varandra. Tanken med det är att de ska hjälpas åt när de inte kommer på något ord. Ett exempel på detta är när de skriver en ordlista då skriver eleverna vartannat ord, den ena eleven hittar på och den andra skriver om vartannat. När texten är färdigskriven ska eleverna

skriva ut sin text och texten skrivs alltid ut i två exemplar, ett till varje elev. Eleverna illustrerar sedan enskilt på sitt eget papper. De meningar som de skrivit själva ringar de in och illustrerar till dem och de blir uppmuntrade till att använda mycket färger. Sen får eleverna muntligt redovisa inför klassen om vad de skrivit och vad de ritat till sin text. De går då fram inför klassen i det par de skrivit sin text tillsammans med. Varje elev läser sin egen text och berättar vad de illustrerat till texten. Cajsa berättar att eleverna gynnas av att de arbetar i par och att eleverna då lär av varandra.

Malins arbetssätt att arbeta med Tragetons metod liknar Emmas, Idas och Cajsas arbetssätt. Malin börjar varje lektion med att visa eleverna på Smartboarden hur de ska infoga datum, hur de ska byta rad, hur de ska använda Shift-tangenten och Caps Lock. Sen skriver hon sitt namn med versaler och visar att det är stor bokstav i början av hennes namn. Eleverna får sedan göra samma sak. Malin visar eleverna hur de ska spara och skriva ut sitt dokument.

Eleverna hjälper varandra med texterna och de turas om att skriva. När eleverna skriver arbetar de alltid i halvklass vid två tillfällen i veckan. Arbetsuppgiften går till på så sätt att eleverna själva går in i Word och infogar datum samt skriver sina namn. När arbetet är klart skriver eleverna ut två exemplar av sina texter och efter det får eleverna illustrera till sina texter. Malin berättar att det är nu som eleverna får träna på att använda penna och kriter.

När arbetet är färdigt redovisar eleverna sina arbeten antingen genom att de lägger upp sina arbeten på ett stort bord i klassrummet. Malin går tillsammans med de andra eleverna runt och läser och tittar på samtliga elevers arbeten. Ibland redovisar eleverna muntligt inför klassen, med det menar Malin att de då läser upp sina texter. Eleverna turas då om att läsa i sina arbetspar. Malin berättar vidare att ibland lägger hon upp elevernas arbeten på Smartboarden. Detta gör hon för att synliggöra samtliga elevers arbete och att de ska få ta del av varandras texter. Eleverna får alltid ett ämne att skriva om, vilket kan innebära att de får skriva om svampar, en utflykt eller att eleverna skriver en saga. Vidare berättar Malin att det är hon som bestämmer vad eleverna ska skriva om, de får inte skriva om vad de vill. Genom att arbeta med denna metod anser Malin att eleverna har lärt sig känna igen bokstäverna, vilket har gjort att eleverna bättre kan ljuda sig fram till ord och meningar.

7.2.2 Sammanfattande analys

Gällande det praktiska arbetet med hur lärarna arbetar med Tragetons metod (2005) framkom det att de Ida, Emma, Cajsa och Malin arbetar ungefär på samma sätt. Arbetet går ut på att

eleverna samarbetar tillsammans i par vid datorerna under cirka 60 minuter i veckan. De får arbeta i par framför datorn med ett tema som informanterna valt att de ska arbeta med. Det är informanterna som sätter samman arbetsparen, tanken med hur arbetsparen ska sättas samman bygger på samma tanke, men skiljer sig lite. Grundtanken är att en svag och en stark elev ska läsa och tillsammans samtala och komplettera varandra i arbetet. Med denna sammansättning anser Ida att det finns en risk att den starke läsaren tar över och inte utvecklas lika mycket, den svage läsaren utvecklas mer genom att ha en kompis som är snäppet duktigare. Hon har därför valt att hitta jämnstarka elever och prövar just nu att låta en flicka och en pojke arbeta i par. Emma anser att det är en konst att sätta samman arbetsparen, hon har just nu satt samman en svag och en stark elev. Emma är väl medveten om att det kan främjar den svage eleven och att det finns risk att den starke inte utvecklas på rätt sätt. Cajsa har just nu arbetspar där en av eleverna är en stark läsare, läsaren kan bidra med sin kunskap om bokstäver och ord. Den svage läsaren kan bidra med textens innehåll och tillsammans kan de ljuda och hitta bokstäverna. Detta genom att få stöttning av en starkare elev och genom att läraren stöttar arbetsparen blir det ett bra lärande.

Informanternas synsätt går att förklaras med Vygotskijs utvecklingszon som innebär att eleven lånar kompetens av en kompis eller en vuxen, som har mer kunskap. Den svage eleven som behöver stöttning kan få det av en kamrat eller av en lärare. Med detta menar han att alla som ska lära sig något måste ha någon att stötta sig på för att kunna utveckla sig själv. Det eleven inte klarar av att göra ensam kan den lära sig att göra tillsammans med någon tills de klarar av det själv. Den svage eleven växer med sin kunskap och kommer på så sätt framåt i sitt lärande (Dysthe, 2003, s.81-82). Även Säljö (2000) betonar att kunskap skapas först i samspel med andra och bidrar till att eleven själv får kunskapen. Genom att kommunicera i samspel med andra blir eleven delaktig i sitt lärande. Därför är det bra att låta elever arbeta i par, genom att samarbeta så lyssnar de på varandra och lär sig av varandra (a.a. s.20-21, 37). Om detta skriver Strandberg (2006) att kunskap produceras genom att få använda hjälpmedel och genom att samarbeta med andra i sin kunskapsutveckling. Detta samarbete gör att eleven kommer vidare i sin utvecklingsnivå (a.a. s.78).

Samtliga informanternas elever turas om att skriva, de byter plats genomgående under sitt arbete och de står upp när de arbetar med datorn. När arbetsparen gjort klart sina arbeten skriver de ut sina texter och illustrerar till sina texter genom att rita och sätta färg på sina arbeten. Därefter redovisar eleverna i par vad de skrivit och ritat inför sina klasskamrater. Skillnaden

är informant Malin, som ibland låter eleverna lägga fram sina arbeten på ett stort bord och går sedan runt med alla sina elever och tittar på deras arbeten. Hon använder sig av båda redovisningssätten för att synliggöra elevernas arbeten. Av detta går det att förstå att informanterna arbetar utifrån Strandbergs (2006) teori om att elever som får visa upp sina arbeten inför en publik, känner mening med det som de skapar och detta gör att de blir kreativare i sitt skapande (a.a. s.43). Även Trageton (2005) påpekar att detta arbetssätt gör att det blir ett naturligt arbetssätt för eleverna, genom att eleverna får kommunicera med varandra och arbeta tillsammans med att rita och färglägga till den text de skapat tillsammans på datorn. Det blir ett språkligt uttryck som skapas i samarbete. Trageton menar att det material som eleverna skapar tillsammans inspirerar eleverna till att vilja läsa. Det blir dessutom mera lättläst för eleverna eftersom de skapat texten själv (a.a. s.43-44). Trageton skriver att det är bra att låta eleverna stå upp och skriva, eftersom forskning visar att elever sitter mycket framför datorer både i hemmet och i skolan. Han menar vidare att det är extra viktigt för elever i de lägre åldrarna, eftersom de har ett större behov av att röra på sig. Därför är det bra att låta eleverna stå och arbeta och turas om att skriva (a.a. s.51).

7.3 Att läsa sig till skrivning

Ida, Cajsa och Emma berättar under intervjun att de arbetar med Lundbergsmetod parallellt till Trageton och att de har valt att lägga tyngden på Tragetons metod. Arbetet med Lundbergs metod går ut på att eleverna arbetar med ljudning, bokstavssånger och bokstavslekar.

Åsa arbetar med Lundbergs modeller och berättar att hon låter sina elever använda sig av datorn i sitt lärande. Hon motiverar eleverna att använda sitt språk kring att skriva om leksaker, skriva till bilder, eller skriva brev till en mottagare. Eleverna får oftast arbeta i par men även enskilt. Hon anser att detta gör att eleverna blir sugna på att skriva. Åsa tror att om eleven får läsa det som de själva har skrivit, blir de mer intresserade av att läsa och skriva. Åsa menar att det går hand i hand och hon har sett att det blir en bra läs- och skrivutveckling. Vidare berättar hon att det är nödvändigt att låta eleverna ljuda, kan de det blir det möjligt för dem att läsa flera ord. Har eleven svårigheter med läsningen kan det leda till att eleven stannar i ljudningen och inte får förståelsen. Därför arbetar Åsa med ord som ska automatiseras. Orden ska inte ljudas, eleven ska kunna *och, jag, du, som*. Därför har hon ordlådor med höfrekventa ord som det är meningen att eleverna ska lära sig utantill. Hon anser att genom att använda sig av dessa strategier hjälper det eleverna att automatisera frekventa ord. Tanken är att eleverna ska träna på att ljuda ord som de inte förstår eller inte känner igen.

Hon berättar vidare att eleverna får arbeta med bilder och skriva till bilderna och göra sina egna sagor. Läxor och texter som eleverna skapar får de redovisa muntligt inför klassen, de får även träna på att lyssna när andra elever redovisar muntligt. Eleverna arbetar med att sjunga om alfabetet och tränar på att skriva alfabetet. Åsa berättar vidare att hon arbetar utefter Ingvar Lundbergs kartlägnings program som handlar om fonetik och språklig medvetenhet. Arbetet innebär att hon arbetar med de små byggstenarna, att kunna lyssna på olika ljud, känna igen olika ljud, fragmentering, kunna dela upp ljud, alltså ren ljudning.

7.3.1 Sammanfattande analys

Åsa arbetar med flera metoder men mest använder hon Lundbergs ljudningsmetod. Hon arbetar medvetet med att eleverna ska utveckla sitt språk och att de ska träna på att ljuda. På så sätt att hon utgår från eleven själv och från elevens intresse. Eleverna får skriva om saker som de känner igen sig i, både i par och enskilt. Om detta skriver Lundberg (2010) att forskningen visar att det viktigaste i elevers läs- och skrivutveckling är just ljudningen. Genom att ljuda sig fram får eleverna en läsförståelse och ett flyt i sin läsning. Lundberg menar att om detta ska fungera måste undervisningen göras meningsfull för eleverna. Låter läraren eleverna träna på att ljuda i en ointressant miljö gör detta att det finns risk för att de tappar intresset (a.a. s.107).

Under intervjun framkom det att Åsa kartlägger sina elever utifrån Lundbergs kartlägningsprogram för att lätt kunna gå in och stötta samt förebygga att eleverna får svårigheter med sin läsning och skrivning. Här menar Lundberg (2008) att det är viktigt att tidigt kartlägga elever för att undvika att elever får problem med att läsa och skriva. Enligt honom är det viktigt att elever knäcker läskoden och att eleverna blir språkligt medvetna. Med det menar han att det är viktigt att varje dag arbeta med elevers språkliga medvetenhet för att öka förutsättningarna för att eleven uppnår läs- och skrivförmåga under sin skoltid (a.a. s.6-8).

7.4 Datorn som hjälpmedel

På frågan om Ida anser att datorn är ett bra hjälpmedel i elevers läs- och skrivutveckling svarar hon att det tycker hon absolut att det är. Hennes elever får även använda datorn under andra lektioner och inte bara när de arbetar med Trageton. Tangentbordet är ett bra hjälpmedel eftersom eleverna kan lägga till text som de glömt att skriva med hjälp av piltangenten, istället för att sudda och skriva om. Hon anser att eleverna inte ger upp lika lätt, vilket gör att de kommer igång med att läsa och skriva. Även Malin anser att datorn är ett bra

hjälpmedel och upptäckte tidigt att elever som fick använda sig av datorn skrev otroliga texter.

Cajsas syn på datorn som hjälpmedel är att det framförallt är bra för elever som inte kommit igång med läsningen. Hon berättar att hennes elever kommer få arbeta mer med datorn för att träna på att lära sig alfabetet. Cajsa berättar att hon inte är så duktig på datorer men hon vill lära sig och lär sig hela tiden. Cajsa berättar vidare att hon har fått hörlurar till datorerna, vilket är bra för då kan de få sitta ostört och lyssna på alfabetet och hur ord stavas och framför allt blir inte de övriga eleverna i klassen störda av att eleven får arbeta med datorn. Även Emma berättar att hennes elever får använda datorn som hjälpmedel i deras läs- och skrivutveckling. Framst de elever som inte kommit igång med sin läsning eller som har problem med att koncentrera sig. Hon berättar att det finns många bra bokstavsprogram som hon brukar använda sig av. Även Emma har köpt hörlurar till eleverna så att datorerna kan användas mer utan att det stör någon annan elev.

Åsa använder dagligen datorn som hjälpmedel och har en så kallad datalista, detta för att hon ska hålla ordning på vilken elev som har fått sitta vid datorn. Åsa berättar vidare att hon i första hand låter elever med särskilda behov använda datorn som hjälpmedel. Enligt henne är *Word read plus* ett bra program att använda sig av. Med *Word read plus* kan eleverna skriva en saga eller enkla ord till bilder och få bekräftat i hörlurarna vad de skriver. ”Skriver eleven *bol* när det ska vara *boll* så hör eleven *bol*, det kanske fattas en bokstav och sen lägger de till ett *l* och så blir det rätt och det blir alltid snyggt” (Åsa, 2010-10-18). För de elever som inte har motoriken blir det ofta enligt dem själva, spretigt och fult. Får de istället använda datorn blir det snyggt på en gång. Åsa låter eleverna regelbundet använda datorn som hjälpmedel för att underlätta för eleverna och för att locka fram deras lust till att vilja lära sig.

7.4.1 Sammanfattande analys

Samtliga informanter är positivt inställda till att använda datorn som hjälpmedel i elevers läs- och skrivutveckling samt att eleverna inte ger upp lika lätt. Ida anser att det är bra att eleverna kan gå tillbaka i texten och ändra eller lägga till. Både Åsa och Emma anser att datorn är bra för elever att använda som har koncentrationssvårigheter eller för elever med särskilda behov. Åsa menar att elever som har svårigheter med att läsa och skriva ofta upplever att det blir spretigt och fult om de får skriva förhand, vilket gör att de lättare ger upp. Emma berättar att elever som har svårt att sitta stilla och koncentrera sig får använda datorn under vissa

lektioner, under stunder som tyst läsning eller när de ska skriva egna texter. Emmas sätt att använda datorn i elevers lärande kan ses som det Strandberg (2006) beskriver att lärarna måste ha olika verktyg för att skapa lust till att lära. Meningsfullt lärande gör att de vill lära sig. Eleven får då befinna sig i en kreativ miljö och använda undervisningstiden till att utveckla egna lärometoder. Strandberg anser att detta arbetssätt skapar ett meningsfullt lärande för eleven (a.a. s.30,35). Detta betonar även Trageton (2005) om eleverna får arbeta med datorn som hjälpmedel minskas elevernas motoriska svårigheter att forma bokstäver förhand. Han menar att läraren då i stället kan koncentrera sig på att motivera elever till att skriva (a.a. s.133-134). Om detta skriver Lundberg (2010) att det finns bra sidor med att låta eleverna använda sig av datorn i sitt lärande. Framförallt för de elever som har svårt att skriva eftersom det finns bra program att använda sig av. Det är program som rättar eleverna när de skriver, både när det gäller grammatik och felstavningar, det finns också program som tipsar om ord när de skriver (a.a. s.172-173).

Emma berättade att elever som har det svårt motoriskt eller att sitta still, ofta är intresserade och duktiga på att använda datorn. Detta kan ses som ett exempel på det som Strandberg (2006) anser att det går att få elever som inte är intresserade att vilja lära med hjälp av datorn som hjälpmedel. Genom att låta elever arbeta med datorn kan det bidra till att eleverna lär sig utan att egentligen vara medvetna om att de lär sig. Detta kan bero på att de får arbeta med ett arbetssätt som de är intresserade av och som de kan. Strandberg menar att datorn är som en smart kompis som lånar ut sin kompetens och sitt tålamod till den som vill vara med och ger därför elever en ny möjlighet att skapa en lärande miljö för eleven (a.a. s.93-94).

Emma och Cajsa använder datorn i elevers läs- och skrivinläring genom att eleverna får arbeta med alfabetet och att stava ord. Till skillnad från Emma har Cajsa inte tidigare använt sig så mycket av datorer eftersom hon anser att hon inte har haft tillräckliga kunskaper om datorer. Detta synsätt kan jämföras med det Trageton (2005) anser att det finns lärare som inte låter sina elever använda datorn som hjälpmedel, eftersom de själva inte har den kunskap som behövs. En annan anledning kan vara att det är skadligt för eleverna att använda sig av datorn för ofta samt att forskningen visar på att det till och med kan vara så att skolorna ger eleverna koncentrationssvårigheter, genom att tillåta datoranvändandet både i skolan och hemma (a.a. s. 30-32).

7.5 Penna eller tangentbord

När det gäller synen på om eleverna tappar sin förmåga att skriva förhand, berättar samtliga fem informanter att de inte anser att eleverna tappar sin skrivförmåga genom att de får arbeta med datorns tangentbord. De berättar att deras elever får öva på pennfattning och finmotoriken genom att de skriver med penna under andra lektioner, till exempel när de ritar till sina Tragetontexter, räknar matematik, räknasagor eller skriver sagor. Enligt Ida är det en fördel för elever att få använda tangentbordet. Eftersom eleverna vanligtvis lägger ner hundratals timmar på att traggla med att skriva för hand. Ida anser att finmotoriken kommer senare i elevernas utveckling och just nu lägger hon fokus på att eleverna producerar texter och vilket innehåll texterna har.

Emma berättar att eleverna använder datorn cirka 60 minuter och under korta arbetspass när de arbetar med bokstavslek, under all annan undervisningstid använder eleverna pennan. Dessutom anser Emma att eleverna lär sig läsa fortare, eftersom de slipper lägga ner så mycket energi på att med pennan forma bokstäverna. Detta kan för en del elever i sjuårsåldern vara oerhört tids och energikrävande. Hon menar att genom att kämpa med pennan och att få till en handskriven text som kanske knappt är läsbar av eleven själv, kan det göra att eleven tappar sin lust för att skriva eller läsa.

Även Cajsa berättade att hon absolut inte anser att eleverna tappar sin skrivförmåga med penna om de får arbeta med datorns tangentbord. En del elever tycker det är svårt att forma bokstäver med pennan, men med tangentbordets hjälp behöver de inte forma svåra bokstäver utan klickar de på bokstav *a* så blir det ett fint *a*. Malin anser att det viktiga är att eleverna skriver med båda sina händer på tangentbordet och att de inte korsar sina händer. Hon menar att tangentbordet är bra att använda sig av eftersom eleverna ser versaler (stora bokstäver) och när de skriver blir det gemener (små bokstäver). Detta gör att de lär sig de små bokstäverna automatiskt utan att de vet om det. Åsa har inte under sina 17 år som lärare varit med om en enda elev som säger ”nej tack, jag vill inte skriva brev”. Åsas generella bild av finmotoriken är att det i ettan får spreta. Det får spreta mycket, det viktiga är att det är skrivglädje. Hon menar att det är bättre att vänta med att skriva, skriva kan komma senare. När eleverna går i årskurs två då kan läraren bli lite mera petig, i ettan ska det få flöda och vara kul.

7.5.1 Sammanfattande analys

Samtliga informanter är helt överens om att eleverna inte tappar sin skrivförmåga med penna om de får använda datorns tangentbord. De menar att eleverna kan lägga sin energi på att skapa meningsfulla texter och att det ska vara skrivarglädje. Om detta skriver Trageton (2005) att det är lättare för små barn att skriva på tangentbordet än att skriva med penna. Eftersom eleverna kan koncentrera sig på att skapa meningsfulla texter. Detta gör att eleven är medproducerande till sin egen skriv- och läsutveckling och till sin egen kunskap. Trageton anser att det viktigaste i elevers skriv- och läsutveckling är att det föds ett språk, eftersom det annars inte utvecklas ett skriftspråk (a.a. s.134). Lundberg (2010) menar i sin tur att det kan vara negativt att låta elever som har läs- och skrivproblem arbeta med tangentbordet. Med det menar han att elevers problem med att läsa inte försvinner genom att de slipper använda penna (a.a. s.174). Samtliga informanter menade att eleverna inte använder tangentbordet mer än under ca 60 minuter i veckan och att de i all övrig undervisning använder sig av pennan för att skriva, rita, räkna i matematikböcker, skriva räknasagor och skriva personliga brev. Detta gör att de tränar sin pennfattning och finmotorik i en mycket större utsträckning än när de använder tangentbordet.

Informanterna menar att genom att låta elever slippa traggla med penna, sudda, bli frustrerade och lägga all sin energi på att skriva snygga bokstäver som är läsliga för sig själv och andra, kan de istället koncentrera sig på innehållet i det de skriver samt att träna på alfabetet på ett lustfyllt sätt. Lundberg (2008) är kritisk till att låta eleverna använda tangentbordet istället för penna. Han anser att det är viktigt för eleven att träna på att skapa bokstäverna med penna, eftersom det hjälper elevens minne att komma ihåg hur bokstäverna ser ut. Lundberg menar att handskriften och användandet av tangentbordet inte behöver utesluta varandra helt. Han menar att det kan vara bra att låta eleverna använda tangentbordet i elevernas senare år i skolan. Lundberg anser att genom att låta eleverna använda tangentbordet förlorar eleverna sin handskrift särskilt under tidigare år. Det kan till och med vara bra för elever som har svårt med alfabetet att skriva för hand.

Lundberg talar om att använda flera sinnen, det är viktigt att känna, se och uppfatta hur bokstäver formas (a.a. s.96-97). Gällande detta håller inte någon av mina fem informanter med om. De anser att det ska vara skrivglädje, därför är det viktiga inte hur eleverna skriver utan att de skriver. Åsa hävdar att handstilen får komma senare, med det menar hon att det i

ettan får spreta ordentligt, bara eleverna tycker att det är roligt. Emma och Malin framhåller i intervjuerna att det är viktigt att eleverna använder båda sina händer när de arbetar med tangentbordet. Av detta går det också att förstå att informanterna använder sig av Trageton (2005) teori som poängterar att det är viktigt att elever som använder tangentbordet använder båda sina händer. Med det menar Trageton att genom att eleverna gör detta stimuleras både vänster och höger hjärnhalva. Vilket är bra eftersom skolan länge blivit kritiserad för att eleverna inte utnyttjar sin kreativitet tillräckligt. När elever skriver med penna använder de endast sin ena hjärnhalva (a.a. s.41).

8. Sammanfattande diskussion

Min undersökning visar att fyra av lärarna i huvudsak använder sig av Arne Trageton's metod. En av lärarna använde sig främst av Ingvar Lundberg's metod i elevers läs- och skrivutveckling. Samtliga fem lärare anser att det inte finns några rena metoder, därför tar de det bästa av alla metoder. Detta poängterar även Lundberg (2010) att ingen metod kan användas enskilt, samt att det beror på hur långt eleven kommit i sin utveckling (a.a. s.103). Samtliga informanter menar att det är upp till läraren att välja den metod som eleven lär sig bäst av. När det gäller datoranvändandet är de helt eniga om att datorn är ett bra komplement till undervisningen. Samtliga fem lärare anser att elevernas skrivförmåga med pennan inte går förlorad om de får arbeta med datorns tangentbord. De menar att eleverna ändå använder pennan tillräckligt i sitt övriga skolarbete. Tillgängligheten till att använda mera av datorn i sin undervisning kommer att underlättas genom att eleverna får använda hörlurar under sin undervisning.

Jag håller helt med Lundberg (2010) om att vi i Sverige har ett välutvecklat skolsystem och välutbildade lärare, samt att varje elev som lämnar svenska grundskolan ska ha fått möjlighet att ha lärt sig läsa och skriva. Enligt Lundberg är det trots allt för många som lämnar grundskolan utan att ha uppnått god läs- och skrivförmåga. Jag började min inledning med att beskriva att läs- och skrivkunnandet är en förutsättning för att klara sig i samhället. Här får jag även stöd av Lundberg som menar att det kan bli en personlig katastrof för eleverna som inte lärt sig detta då det kan skapa sociala klyftor mellan människor i samhället (a.a. s.99-100).

Det är också viktigt att i lärarutbildningen få bli upplyst om de olika läs- och skrivutvecklingsmetoderna. Med det menar jag att det är viktigt att utbilda blivande lärare

angående datoranvändandet. Läraren måste ha kunskap om datorer för att kunna använda sig av datorn som hjälpmedel i sin undervisning. När det gäller datorer har skolorna satsat mer på IT-utrustning genom att köpa in Smartboard och datorer till skolorna. Om lärarna ska använda sig av detta krävs att de får utbildning. Vilken storlek klasserna har påverkar också valet av metod. Ida har totalt 16 elever vilket gör att hon under arbetet med datorerna har 8 elever åt gången och dessutom har hon en utbildad lärare med sig under elevernas arbete. De andra informanterna har 20-24 elever i klassen och får endast under vissa tillfällen hjälp av en annan lärare. Skolan har ett stort ansvar att ge varje elev den bästa förutsättningen för att lyckas med att lära sig läsa och skriva. Det står klart och tydligt i skolans styrdokument att skolan ansvarar för att eleven efter genomgången grundskola ska behärska det svenska språket och kunna lyssna, läsa aktivt samt uttrycka idéer och tankar i tal och skrift (Skolverket, 2000 & Lpo 94, 2009). Jag anser att lärarna i min undersökning arbetar utifrån skolans styrdokument och kursplan och att de serverar eleverna flera metoder att använda sig av. Det har framkommit att de medvetet plockar det bästa av de olika metoder de behärskar för att lära eleverna läsa och skriva. De erbjuder eleverna ett brett utbud av metoder, vilket gör att eleverna kan lära sig i den metod som passar bäst för deras inläring. Mina informanters syn på lärandet är att det sker i ett sociokulturellt lärande, eftersom de arbetar för att elevers lärande bäst sker i samspel med andra för att på bästa sätt nå kunskap. Dysthe (2003) skriver att detta synsätt har sitt ursprung i Vygotskijs tänkande, att språket och lärandet är grunden till allt lärande (a.a. s.48).

Informanterna arbetar med att eleverna ska samarbeta och hjälpa varandra, samt att deras egen roll i elevers lärande är att vägleda och stötta eleverna. Detta kan tolkas utifrån Vygotskijs begrepp den närmaste utvecklingszonen. Med detta menar han att det handlar om att lärandet sker bäst i samspel med andra. Han menar att undervisningen bör bygga på att läraren och kamraterna stöttar varandra i dennes lärande. Den svaga eleven behöver få hjälp av den starke eleven för att med tiden kunna klara av sina uppgifter på egen hand. För att eleven ska kunna utveckla sin kunskap måste de få utmanande uppgifter samt få arbeta med en kamrat som har större kunskap om ämnet. Genom att få hjälp med lärandet kan eleven utvecklas till att klara sig själv, här har läraren en avgörande roll (Dysthe, 2003, s.81-82).

Gällande om elever tappar sin förmåga att använda penna istället för tangentbordet är samtliga informanter helt överens om att eleverna inte tappar sin skrivförmåga. De anser att arbetet med tangentbordet istället möjliggör att det blir skrivarglädje och att eleven producerar texter som i sin tur leder till att eleven läser. Denna syn på lärande kan förstås utifrån Trageton

(2005) som menar att det kan vara svårt för en sjuåring att skriva förhand med penna. Energin kan istället läggas på att skapa meningsfulla texter, vilket gör att eleven blir medproducerande till sin egen skriv- och läsutveckling (a.a. s.134). Mina informanter är inte främmande för att använda datorn som hjälpmedel i elevers lärande, utan anser tvärtom att det gynnar elevers inläring. Informanterna anser att datorn är ett bra verktyg att använda sig av för att tillgodose varje elevs kunskapsnivå. Deras synsätt går i linje med den nya läroplanen där det står att undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva, både för hand och med hjälp av datorn (Lgr 11, 2010, s.90). Avslutningsvis vill jag kommentera att det utifrån denna studie är spännande att låta elever arbeta med datorn i sin läs- och skrivutveckling. Jag har fått kunskap om att det inte går att använda en metod i elevers läs- och skrivutveckling, eftersom elever är olika och lär olika.

9. Vidare forskning

Datoranvändandet i skolan är relativt nytt och genom att forska vidare under en längre tid skulle det vara intressant att göra en större undersökning om ämnet. Detta skulle kunna göras genom att följa en klass upp till årskurs fyra. Detta skulle kunna göra det möjligt att undersöka om elever lär sig läsa och skriva fortare om de får arbeta med datorns tangentbord istället för penna. Något jag ställer mig frågande till är hur elever som fått arbeta med datorer under årskurs ett och två kommer att uppfatta sitt lärande under senare år i skolan, då de har lärt sig läsa och skriva. Jag ställer mig också frågande till om Tragetonmetoden gynnar de elever som har svårigheter av något slag.

10. Käll- och litteraturförteckning

- Dysthe, Olga (Red.) (2003) *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, O & Igländ M-A (Red.) (2003) *Vygotskij och sociokulturell teori. I: Dialog samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Hartman, Sven (2003) *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Falun: Natur och Kultur.
- Imsen, Gunn (1999) *Lärarens värld. Introduktion till allmän didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsen, Ann Kristin (2009) *Metod helt enkelt. En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Lundberg, Ingvar (2007) *Bornholmsmodellen. Vägen till läsning - Språklekar i förskoleklass*. Stockholm, Elanders: Natur & Kultur.
- Lundberg, Ingvar (2008) *God skrivutveckling Kartläggning och undervisning*. Stockholm, Elanders: Natur & Kultur.
- Lundberg, Ingvar (2010) *Läsningens psykologi och pedagogik*. Stockholm, Elanders: Natur & Kultur.
- Lundberg, Ingvar & Herrlin, Mari-Ann (2008) *God läsutveckling Kartläggning och övningar*. Stockholm, Elanders: Natur & Kultur.
- Skolverket (2009) *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94)*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2000) *Kursplan för svenska*. Tillgänglig på internet:
<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3890/titleId/SV1010%20-%20Svenska> [2010-11-28].
- Skolverket (2010) *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr 11*. Tillgänglig på internet:
<http://www.skolverket.se/content/1/c6/02/21/84/Svenska.pdf> [2010-11-28].
- Strandberg, Leif (2006) *Vygotskij i praktiken Bland plughästar och fusklappar*. Stockholm: Nordstedt akademiska Förlag.

Stukát, Staffan (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger (2000) *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Trageton, Arne (2005) *Att skriva sig till läsning – IKT i förskoleklass och skola*. Stockholm: Liberg AB.

Vetenskapliga rådets hemsida. Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Tillgänglig på internet.

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [2010-11-04].

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society*. Red. Av M. Cole, V. John-Steiner & S. Schribner. I:

Dysthe, Olga (Red.) (2003) *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

10.1 Otryckta källor

Cajsa, intervju 2010-10-15

Åsa, intervju 2010-10-18

Emma, intervju 2010-10-14

Ida, intervju 2010-10-27

Malin, intervju 2010-09-27

11. Bilaga

Intervjuguide

Inledande frågor

1. Vad heter du och hur gammal är du?
2. Vilken utbildning har du och i vilka ämnen?
3. Har du någon vidareutbildning i läs- och skrivutveckling, i sådant fall vilken?
4. Hur länge har du arbetat som lärare på denna skola?
5. I vilken ålder undervisar du i?
6. Hur många elever har du i din klass?

Djupfrågor

1. Vilken läs- och skrivutvecklingsmetod använder du dig av för att lära eleverna läsa och skriva?
2. Hur länge har du använt dig av den metoden?
3. Använder du dig endast av den läs- och skrivutvecklingsmetoden?
4. Vad fick dig att byta metod? Vad hade du för syfte med att byta metod?
5. Vem är det som bestämmer vilken metod du ska använda dig av för att lära eleverna läsa och skriva?
6. Vilken metod har dina kollegor valt att använda?
7. Behöver läraren ha goda kunskaper i datoranvändandet för att arbeta med denna metod?
8. Hur arbetar du med Trageton metod?
9. Hur många datorer måste ett klassrum ha för att denna metod ska fungera?
10. Arbetar eleverna individuellt med datorerna? Hur går arbetet till?
11. Finns det några fördelar/nackdelar med att eleverna arbetar i par?

12. Enligt Arne Trageton lär sig eleverna läsa fortare om får skriva sig till läsning, vad anser du om det?
13. Tappar eleverna sin skrivförmåga med penna om de får arbeta med datorns tangentbord? Varför/varför inte?
14. Hur arbetar du men Lundbergs metod?
15. Får dina elever använda datorn som ett hjälpmedel i sin läs- och skrivinlärning?
16. Anser du att datorn är ett bra hjälpmedel i barns läs- och skrivinlärning? På vilket sätt?
17. Vilken av dessa två läs- och skrivutvecklingsmetoder anser du gynnar elevernas utveckling?
18. Kan dessa metoder användas parallellt med varandra?